

<https://doi.org/10.37919/0201-419X-2020.93.7>

УДК 801.81: 398.8: 811

МОВНИЙ ОБРАЗ КРИМУ В ПОЕЗІЇ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

ДАНИЛЮК

Ніна Олексіївна,

доктор філологічних наук,
професор кафедри української
мови Волинського національного
університету ім. Лесі Українки;
проспект Волі, 13, Луцьк, 43025;
e-mail: nina_daniljuk@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7373-2902>

Nina DANYLYUK,

PhD in Philology, professor of
the department of the Ukrainian
language of the Ukrainian Language
Department, Lesya Ukrainka Volyn
National University;
13 prospect Voli, Lutsk, 43025,
Ukraine
e-mail: nina_daniljuk@ukr.net

Статтю присвячено мовному образу Криму, змодельованому на основі поетичних текстів Лесі Українки із циклів «Кримські спогади» (збірка «На крилах пісень», 1893), «Кримські відгуки», (збірка «Думи і мрії», 1899) і двох поезій поза збірками. З'ясовано, що його формують описи міст – Ялти, Євпаторії, Бахчисараю (особливо чітко постає Бахчисарай як колишня ханська резиденція). За допомогою виразових одиниць описано гори – Мердвен, Ай-Петрі та певні місця, пов'язані з кримськими легендами (Байдари, Чортові сходи), передана стихія Чорного моря. Лесин Крим асоціюється з близькими людьми – братом та коханим, із кримськими татарами (найяскравіше зображено дівчину-татарочку). Більшість загальних назв півострова (край богоданний, ясна країна, сторона прекрасна та ін.) мають позитивну конотацію. Окремі негативно-оцінні висловлювання спричинені осмисленням занепаду традиційної кримськотатарської культури, поневоленням корінного народу.

Ключові слова: мовний образ Криму, поетичний текст, виразова одиниця, загальна назва, власна назва.

Крим мав важливе значення для життя і творчості Лесі Українки як місце оздоровлення, зустрічей, отримання нових вражень і знань, написання низки творів. Відомо, що вона тричі побувала тут: у 1890–1891 рр., у 1897–1898 рр. і в 1907–1908 рр. Відповідно, в поетичному доробку Лесі Українки є два ліричні цикли, присвячені Криму, – «Кримські спогади» (1890–1891), що увійшов до збірки «На крилах пісень»

(Львів, 1893), «Кримські відгуки» (1897–1898), що належить до збірки «Думи і мрії» (Львів, 1899) та вірші «Спогад з Євпаторії» (1904) і «Хвиля» (1908), поза збірками. Про відвідання письменницею півострова йдеться в кількох науково-популярних статтях у ЗМІ: ««Забутий незабутній рай надземний...». Крим Лесі Українки» (Бекірова Г., «Крим. Реалії», 2016), «Леся Українка і Крим» (Солончак В., «Урядовий кур'єр», 2020) та ін. Специфіку образів, сюжетів і жанрових різновидів «кримських» творів розглянуто в літературознавчих працях: у монографії С. Кочерги «Культурософія Лесі Українки. Семіотичний аналіз текстів» (Луцьк, 2010) та в посібнику «Під знаком Криму (українська література XIX і першої третини XX сторіч)» (Острог, 2015); у розвідках М. Вишняка «Жанрова своєрідність кримської лірики Лесі Українки» (2007), О. Присяжнюк «Образ Криму в ліриці Лесі Українки» (2010) та «Поетичний образ міста в «Кримських спогадах» Лесі Українки» (2010) й ін. Дотичними є статті, в яких простежено образ моря в поезії, прозі або епістолярії: Л. Бублейник «Концепт море в ліриці Лесі Українки» (2005), О. Головій «Ми ... вже привикли до моря і воно до нас»: мариністичні мотиви в епістолярній і прозовій спадщині Лесі Українки» (2011), С. Богдан «Вербалізація образу моря в епістолярних текстах Лесі Українки» (2011) й ін. Як засвідчує цей перелік, мовностилістичних праць про тексти письменниці, в яких описано південний край, порівняно небагато. Тому вибір теми нашої статті зумовлений потребою аналізу вагомого для ідіостилію Лесі Українки мовного образу Криму. *Мета роботи* – розглянути засоби вербалізації образу Криму та його компонентів у поезії Лесі Українки кримських періодів.

Мовний образ Криму формують одиниці – власні та загальні найменування, що позначають населені пункти, форми рельєфу, водні об'єкти, небесну сферу, рослини, тварини, птахи, людей, абстрактні поняття тощо. Зауважимо, що в поезіях двох циклів – «Кримські спогади» та «Кримські відгуки» не зафіксовано топонім *Крим*, є лише похідний прикметник *кримський* (послугуємося оцифрованими текстами проєкту «Леся Українка. Енциклопедія життя і творчості» (2006–2020) (ЛУ). По-різному використано власні

назви міст, в яких побувала Леся Українка: *Євпаторія, Ялта, Бахчисарай*. Перший ойконім наведено в кінці кількох поезій разом із датою їх написання, напр. *Євпаторія, 1890, 16 серпня* («Тиша морська»), а також введено до найменування «Спогад з *Євпаторії*». Друга і третя одиниці є компонентами назв поезій «Надсонова домівка в *Ялті*», «*Бахчисарай*» або ж основою прикметникових найменувань: «*Бахчисарайський дворець*», «*Бахчисарайська гробниця*». Натрапляємо також на ороніми – *Мердвен, Ай-Петрі, Байдари*, що функціонують як назви поезій: «Мердвен», «Байдари» або ж фіксують гірські об'єкти у межах текстів: *Битим шляхом та крутим / Їхали ми на узгір'я Ай-Петрі* («Уривки з листа»). У поезії актуалізовано власні назви місць у горах, з якими пов'язані кримські легенди, напр., *Чортові сходи: З гір аж до моря уступи сягають, / Люди прозвали їх Чортові сходи* («Мердвен»). Серед водойм власного найменування удостоїлася найбільша – *Чорне море*: *Та не страшно / Моїм думкам осінньої негоди / На Чорнім морі* («Заспів»); варіант із архаїчною формою прикметника – *Чорнеє море: Думки навіває мені тепер / Чорнеє море* («Уривки з листа»). Усі ці одиниці стають конкретними маркерами краю, виконуючи номінативну функцію, і водночас подекуди набувають образних значень, як-от: *Бахчисарай, Бахчисарайський дворець, Бахчисарайська гробниця* – ‘місце колишньої слави’, ‘місце забуття’: *Тут спочива бахчисарайська слава!* («Бахчисарайський дворець»); *Чортові сходи* – ‘місце духів’, ‘місце небезпеки’: *Люди ж не сміють зійти по тих сходах / Геть на верхів'я, туманом повиті, – / Духи поклали по всіх переходах / Скелі, від кручі відбиті* («Мердвен»); *Байдари* – ‘потаємне місце’: *Натури дивні, краснії дари, / Що досі від людських очей ховались* («Байдари»).

Леся Українка вживає низку загальних найменувань кримської землі із позитивним забарвленням: *південний край, край богоданний, край вічного проміння, ясна країна, країна світла, весела країна, сторона прекрасна* та ін. У перший приїзд на півострів молода авторка висловила своє захоплення природою, повторюючи епітет *ясний*: *Ясне небо, ясне море, / Ясні хмарки, ясне сонце. / Певне, се країна світла / Та злотистої блакиті, / Певне, тут не чули зроду, / Що бува*

негода в світі! («Тиша морська»). Перебуваючи далеко від південного краю, вона подумки поверталася до нього, хоч не могла там бути повністю щасливою через хворобу: *Туди мої думки полинуть швидко / І привітають ту ясну країну, / Де прожила я не одну днину, / А не була щаслива й на годину... / Та я за те докірливого слова / Тобі не кину, стороно прекрасна!* («Заспів»). Велика відстань до сонячної землі передана фольклорною формулою, в якій слова *гори, доли, море* є знаками важкоподоланої межі: *Південний краю! як тепер далеко / Лежиш від мене ти! за горами крутими, / За долами розлогими, за морем...* («Заспів»). Розкішна природа, тепле море і сонце, побачені біля Байдарів, викликають у поетеси асоціацію з *раєм*, яку можна перенести і на весь край: *Щоб тут жити, треба мати крила! / Вже люди, певне, від тії пори / Тут не живуть, як з раєм попрощались... / Чи се той світ, загублений, таємний, / Забутий незабутній рай надземний, / Що так давно шукають наші мрії?* («Байдари»). Вона використала форму оксиморона, щоб передати суперечливість у сприйманні цього раю, перенесеного на землю. На кримськотатарську специфіку регіону вказують назви рослин (*кипарис*), культових споруд (*мінарети, мечеті*): *Той кипарис мій в садочку квітчатому, / Здійметься він над всіма мінаретами / В краї сьому, на мечеті багатому* («Східна мелодія»).

Із часом до поетеси прийшло розуміння контрасту між чудовими краєвидами і соціальними негараздами, політичною залежністю (*неволею*), тому сонячну землю інколи названо *чужиною*: *Неволя й досі править в сій країні!* («Бахчисарайський дворець»); *Чи в сій стороні закривають так щільно / Небесну красу кипариси сумні, / Що пісня твоя не літає так вільно / До самого неба, як в давнії дні?* («Зимова ніч на чужині»). Хоч місцевий теплий клімат був більш сприятливим для життя, однак саме далекий північний край, покритий взимку снігом, позначено епітетною сполукою *сторона рідна*: *Часто літали думки мої в сторону рідну, – / Снігом повита, закована льодом, лежить вона ген за горами* («Весна зимова»). До речі, назва цієї поезії – це авторський оксиморон, утворений поєднанням нібито непоєднаних понять, що також вказує на контрастність явища. Звернемо

увагу й на те, що в цитованому тексті Леся використала вислів *по всіх українях* у формі множини в загальному значенні – ‘край, земля’: *Видко звідти всі гори, / Неба широкий намет і далекеє море, / Звідси легше й думкам розлітатись по всіх українях*. Подібне вживання зафіксовано у фольклорі, напр.: *Не шукай нас, ненько, ні в горах, ні в долинах, / Шукай нас, ненько, по чужих українях* («Пісні родинного життя») та в «Словарі української мови» за ред. Б. Грінченка: *Прибудь, мій миленький, / З україн далеких*.

Подальшого розвитку багатопланова оцінка *богоданного краю*, який зазнає утисків поневолювача, набуває через його образне зіставлення із розбитим морською бурєю *човном*, названим *безталанним* (хоч цей атрибут стосується саме півострова): *Як розбитий човен безталанний / Серед жовтих пісків погибає, / Так чудовий сей край богоданний / У неволі в чужих пропадає* («Негода»). Ще виразніше представлено розгорнене порівняння поневоленої землі із *диким конем*, що гине у степу: *Наче кінь степовий, вільний, дикий, / Що в пісках у пустині вмирає: / Захопив його вихор великий, / Кінь упав і в знесиллі конає. / В ньому серце живеє ще б'ється, / В ньому кров не застигла живая, / А над ним вже кружляє та в'ється / Птаства хижого чорная згряя...*(там само). Внаслідок такого переосмислення постає художній атрибут країни *нещасна* й риторичне звертання до моря з проханням затопити її: *Сильне море! зберися на силі! / Ти потужне, нема тобі впину, – / Розжени свої буйнії хвилі, / Затопи сю нещасну країну!* (там само).

Кримське місто (здебільшого в текстах без власної назви) в зображенні Лесі Українки постає як типове східне поселення: *білі стіни, балкони*, з яких видно море: *Я походжаю по свому балконі, що довгий, високий, / Мов корабельний чердак. / Видко звідти всі гори ... і далекеє море* («Весна зимова»). До контексту інколи потрапляє одиниця *корабельний*, що вказує на морську специфіку: *Геть далеко в морі кораблі видніють. / Бачу здалеченька, / Як виразно щогли тонкії чорніють / Проти місяченька. / Плиньмо геть за тес корабельне місто* («На човні»). Оскільки авторка споглядала місто здебільшого вночі, то послуговувалася художнім означенням *сонне*, іменником *сни*

та дієслівним компонентом *спить* для створення персоніфікації: *Над сонним містом легкокрилим роєм / Витають красні мрії, давні сни* («Бахчисарай»); *Спить ціле місто* (там само). До складу метафор-описів міста можуть входити також лексеми *вогні, тихо, пізня година*, актуалізуються асоціативні зв'язки *вогонь – золото*, напр.: *Тихо в садку, тихо в місті, бо пізня година. Вже й на горі, у будинках вогнів не багато лишилось / Злотом червоним горіти* («Весна зимова»).

Зазначимо, що найяскравіше змальовано кримськотатарське місто *Бахчисарай* – колишню ханську резиденцію, назва якої означає ‘палац в саду’: *Блищать, мов срібні, білі стіни в місті, / Спить ціле місто, мов заклятий край* («Бахчисарай»). Зіставлення *стін* зі *сріблом* підкреслює заможність колишніх правителів, а порівняння *мов заклятий край* вказує на таємничість і занепад. Впадають в око також специфічні найменування будівель мусульманського міста, напр., *мінарет*: *Скрізь мінарети й дерева сріблисті / Мов стережуть сей тихий сонний рай* (там само). Неодмінним атрибутом східної оселі є також фонтан, названий українським словом *водограй*: *У темряві та в винограднім листі / Таємно плече тихий водограй* (там само). У зіставленні *крапель води* зі *сльозами* відчуваємо натяк на фонтан сліз, створений на пам'ять про рано померлу дружину хана Крим-Гірея: *Тут водограїв ледве чутна мова, – Журливо, тихо гомонить вода, – / Немов сльозами, краплями спада* («Бахчисарайський дворець»). Зазначимо, що зображенню ханського палацу та усипальні, які вразили молоду авторку, присвячено окремі поезії «Бахчисарайський дворець» і «Бахчисарайська гробниця». Тут вжито одиниці *гарем, садок, башта, гробниця*, що відображають особливості садово-паркової архітектури палацу, частково порушеної в часи Російської імперії: *Себе оплакує оселя ся чудова. / Стоять з гарему звалища сумні, / Садок і башта* («Бахчисарайський дворець»). В описі *гробниці* на ханському кладовищі звернуто увагу на нез'ясованість особи похованої тут Діляри-Бікеч (за різними версіями – християнки-гречанки Дінори Хіоніс або княжної Марії Потоцької-Сангушко): *Стоїть гробниця. / Ті, що в ній спочили, / Навіки в ній своє імення скрили* («Бахчисарайська гробниця»). У рядках *З чужого краю тут*

співці бували / *І тіні бранки* любої шукали міститься аллюзія: Олександр Пушкін, автор поеми «Бахчисарайський фонтан» (1821–1823) й Адам Міцкевич, автор поетичного циклу «Кримські сонети» (1826). За легендою, Зарема із ревності убила Марію, однак згадка про них Леся Українка піднімає до рівня мистецького узагальнення: тут поховано славу ханської династії Гіреїв (Гераїв), що боролися за незалежність Криму від Золотої орди: *Ні, тут не лежить краса гарема, Марія смутна чи палка Зарема, – Тут спочива бахчисарайська слава!* (там само).

Варто сказати, що Лесин Крим пов'язаний із небагатьма людьми: брат Михайло, коханий Сергій, забутий поет Надсон, дівчина-татарка. У більшості «кримських» текстів вжито узагальнену назву *люди* та похідний прикметник *людський*: *Люди сплять, спить і людськеє лихо, – / Лихо сили не має в сю ніч* («На човні»); *Химерні ви, люди! серця ваші хорі / Від всього займаються жалем страшним* («Зимова ніч на чужині»). Лексему *брат* зафіксовано у вірші «На човні» (1891), написаному під враженням приїзду Михайла Косача до Євпаторії, а також у поезії «Спогад з Євпаторії» (1904), створеній після його раптової смерті. Незважаючи на світлу тональність першого тексту, в ньому проступають ноти смутку й самотності, а номінація *брате* в кличному відмінку входить до риторичного звертання: *На човні нас було тільки двоє. / Хвилі скрізь вколо нас коливались, / І такі ми самотні обоє / Серед того простору здавались. / Я дивилась на тебе, мій брате, / Що гадала, – не вимовлю зроду...* («На човні»). На думку В. Іваненко, другий текст «є даниною пам'яті передчасно померлого брата-однодумця і, значною мірою, підсумком мрій, сподівань і роздумів, викликаних перебуванням у Криму» [Іваненко 1986: 12]. У ньому виявлено незвичну форму автоцитуювання рядків першої поезії зі звертанням до брата. Риторичні запитання передають глибину горя поетеси і розчарування через нездійснені мрії: *Де той білий човник, що по тій дорозі з нами плив «на чисте»? / Де те все поділось, що тоді нам мрілось, – ясне, урочисте?* («Спогад з Євпаторії»).

Як відомо, із Сергієм Мержинським Леся познайомилася теж в Ялті під час другого приїзду до Криму, а згодом їхня дружба

переросла в кохання. У стилізованій поезії «Східна мелодія» від імені ліричної героїні поетеса майстерно висловила свої почуття. Текст наповнений назвами південних реалій: географічних об'єктів (*гори, море, хвилі сині*), рослин (*кипарис*), птахів (*чаєчки білії*), споруд (*вежа*), одягу (*чорна фереджія*), що входять до високохудожніх метафоричних образів, як-от: *Гори багрянцем кривавим спалахнули, / З промінням сонця західним прощаючись, / Так моє серце жалем загорілося, / З милим, коханим моїм розлучаючись* («Східна мелодія»). До коханого авторка звертається словами, взятими з українського фольклору: *милий мій, світе мій, любий: / Де тебе мають шукати на безвісті, / Милий мій, думи мої бистрокрилії? / В себе на вежі вогонь запалила я, / Любий, твого воріття дожидаючись* (там само). Народнопоетичні витоки мають також епітетні сполуки з нестягненими прикметниками *думи мої бистрокрилії, білії чаєчки*, пестливо-зменшені утворення *доріженька, чаєчки*, семантико-синтаксичний паралелізм з домінантами *горе – серце*. Із усної словесності запозичено й вислови *посадити гілочку, поливати слізьми*, орнаментовані східним атрибутом *кипарисова: Світе мій! буду тебе дождитися... / І посаджу кипарисову гілочку, / Буде щодня вона слізьми полита* (там само).

Досить виразно окреслено образ молоді дівчини-татарки. Про її походження свідчать одиниці на позначення зовнішності: *чорнява голівка, вид смуглявий, / А очиці, наче блискавиці, / Так і грають з-під брівок темних!* («Татарочка»), а також частини одягу: *шапочка маленька, чадра біленька: На чорнявій сміливій голівці / Червоніє шапочка маленька, / Вид смуглявий ледве прикриває / Шовком шитая чадра біленька* (там само). Як писала дослідниця татарського одягу У. Аблаєва, оксамитова шапочка, яку одягали жінки та дівчата, – *фес / дал-фес*, на степовому діалекті *нес*, «має жорстку форму усіченого конуса, рідше циліндричну форму типу «таблетки». Традиційна кольорова гама цієї жіночої шапочки: бордовий (найчастіше), темно-червоний / вишневий / пурпуровий або синій кольори [Аблаєва 2015: 864]. Однак татарки носили не *чадру* – «легке покривало, яким жінки-мусульманки запинаються з голови до ніг, залишаючи відкритими лише очі» (СІС 1985: 924). Їхня накидка – *фередже* (в Лесі – *фереджія*), тобто покривало –

«великий шматок білої, рідше рожевої / блакитної / червоної рідкотканої тканини без прикрас, якою закривалися від поглядів сторонніх чоловіків» [Абласва 2015: 863]. Зауважимо, що в розумінні європейки *фереджія* чорного кольору асоціюється зі смутком: ***В чорну, смутну фереджію повитая*** («Східна мелодія»). Припускаємо, що в тексті про татарочку поверх феса в дівчини накинута не чадру, а тонку шаль, прикрашену вишивкою, вигляд якої так описала У. Абласва: «За кольором шалі були переважно білими або світлих пастельних тонів з легких, напівпрозорих тканин» [Абласва 2015: 862]. Замилування красою дівчини та прихильне ставлення до неї передано за допомогою іменників *дівча* (у формі середнього роду), *чарівниця*, прикметників *вродливе*, *молоденьке* (здрібніло-голубливе утворення). Сталий вислів *ще гуля по волі* означає, що дівчина незаміжня: ***Йде дівча татарськеє вродливе, / Молоденьке, ще гуля по волі... / Що за погляд в сеї чарівниці!*** («Татарочка»).

Очевидно, найяскравіше серед явищ природи в «кримській» поезії виписано мовний образ *моря*. Ключове слово поєднано із низкою художніх означень різних його станів: *тихе, чисте, темне і бурливе, дике, сильне, потужне*. Через непередбачуваність (*ні ладу, ні закону не знає*) його названо *химерним*: ***Думки навіває мені тепер Чорнеє море – / Дике, химерне воно, ні ладу, ні закону не знає, / Вчора грало-шуміло воно / При ясній, спокійній годині, / Сьогодні вже тихо й лагідно до берега шле свої хвилі, / Хоч вітер по горах шалено жене сиві хмари*** («Уривки з листа»). Багато контекстів засвідчують, що поетеса сприймала *море* як живу істоту, співзвучну її настроям і почуттям: ***Цілу ніч до зорі я не спала, / Прислухалась, як море шуміло, / Як таємная хвиля зітхала – / Як серце моє стукотіло*** («Безсонна ніч»); ***Тихе море спокою навчило / Невгамовнеє серце моє*** («На човні»). Вона називала *море живою водою*, створюючи поетичні картини погідної водойми, обрамленої горами: ***Так би й лежала я завжди над сею живою водою, / Дивилась би, як без жалю сипле перли вона й самоцвіти / На побережне каміння, / Як тіні барвисті від хмарок золотистих / Проходять по площині срібно-блакитній / І раптом зникають, / Як білая піна рожевіє злегка, / Немов***

соромливе обличчя красуні, / Як гори темніють, повиті у білі серпанки («Уривки з листа»). Для зображення блиску води, освітленої сонцем, в наведеному уривку авторка використала метафори із найменуваннями коштовностей (*сипле перли вона й самоцвіти*) або похідними від них означеннями (*від хмарок злотистих, по площині срібно-блакитній*). Білу піну хвиль, в якій відбито рожевий захід, вона передала незвичним порівнянням *Немов соромливе обличчя красуні*, а потемнілі гори тут виглядають, як *повиті у білі серпанки* (обидва зіставлення навіяні східною культурою). Однак навіть неспокійне осіннє або зимове море не відлякує Лесю: *... за морем, / Що вже тепер туманами густими / Укрилося, бурливе. / Та не страшно / Моїм думкам осінньої негоди / На Чорнім морі.* («Заспів»). Із ним все одно пов'язані її світлі думки та мрії, що підкреслено за допомогою одиниць із позитивною конотацією *леліє, ніжно, легкі, сонні, серпанками, мрія: Море далеко леліє так ніжно, як мрія. / Легкі тумани серпанками сонні долини вкривають* («Весна зимова»).

Зазначимо, що аналіз засобів вираження інших природних явищ, відбитих у «кримській» поезії, заслуговує на окрему розвідку. Частково їх було розглянуто в нашій статті про мовну картину світу поетеси, відображену в збірці «На крилах пісень» [Данилюк 2017].

Отже, мовний образ Криму в поетичних текстах Лесі Українки, що переважно ввійшли до циклів «Кримські спогади» та «Кримські відгуки», вималюваний зримо. Його формують описи міст, в яких зупинялася поетеса або відвідувала їх (особливо чітко постає *Бахчисарай* із реаліями ханської резиденції та мусульманства). За допомогою виразових одиниць набувають рельєфності обриси гір та певних місць, пов'язаних із кримськими легендами (*Байдари, Чортові сходи*). Із особливою проникливістю передана стихія *Чорного моря* – тихого в ясну погоду і дикого в бурю. Лесин Крим асоціюється з близькими людьми – насамперед *братом* та *коханим*, із кримськими татарами (найяскравіше зображено зовнішність та вбрання молодого *татарочки*). Більшість загальних назв півострова (*край богоданний, край вічного проміння, ясна країна, країна світла, весела країна, сторона*

прекрасна й ін.) мають позитивну конотацію, що передає захоплення поетеси розкішною природою. Однак зафіксовано й негативно-оцінні висловлювання, спричинені осмисленням занепаду традиційної кримськотатарської матеріальної та духовної культури, поневоленням корінного народу (*Неволя й досі править в сій країні!* – ніби написано в наші дні).

Аблаєва У. Традиційні головні убори кримських татар: до проблеми класифікації. *Народознавчі зошити*. № 4 (124). 2015. С. 860–867.

Данилюк Н. Мовна картина світу в поетичних текстах збірки Лесі Українки «На крилах пісень». *Українське мовознавство: міжвідом. наук. зб. Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка*. Київ, 2017. Вип. 1. С. 63–78.

Іваненко В. Г. Крим у житті й творчості Лесі Українки. *Кримські спогади: вірші, поеми, проза, листи*. Сімферополь: Таврія, 1986.

REFERENCES

Ablaieva, U. (2015). The Traditional Headgears of the Crimean Tatars: on the Problem of Classification. *Narodoznavchi Zoshyty*, 4, 860–867 (in Ukr.).

Danylyuk, N. (2017). Linguistic World View in the Poetic Texts of Lesia Ukrainka's Collection «On the Wings of the Songs». *Ukrainske movoznavstvo*, 1, 63–78 (in Ukr.).

Dictionary of Foreign Words. Red. O. S. Melnychuk. Kyiv, 1985.

Ivanenko V. H. Crimea in life and work of Lesia Ukrainka. Crimean Memories: Poems, Prose, Letters. Simferopol, 1986. (in Ukr.).

Lesia Ukrainka. Encyclopedia of life and work. URL: <https://www.l-ukrainka.name/uk/Verses.html> (last address: 01.11.2020). (in Ukr.).

Список умовних позначень

ЛУ – Леся Українка. Енциклопедія життя і творчості. 2006–2020. М. І. Жарких (ідея, технологія, коментарі). URL: <https://www.l-ukrainka.name/uk/Verses.html> (останнє звернення: 01.11.2020).

СІС – Словник іншомовних слів. За ред. О. С. Мельничука. Київ, 1985.

LEGEND

ЛУ – Lesia Ukrainka. Encyclopedia of life and work. URL: <https://www.l-ukrainka.name/uk/Verses.html> (last address: 01.11.2020). (in Ukr.).

СІС – Dictionary of Foreign Words. Red. O. S. Melnychuk. Kyiv, 1985.

Статтю отримано 17.11.2020

Nina Danylyuk

THE CRIMEA'S LINGUISTIC IMAGE IN THE POETRY OF LESIA UKRAINKA

The article is devoted to the linguistic image of the Crimea, conceptualized on the basis of the analysis of Lesia Ukrainka's poetic texts from the cycles "The Crimean Recollections" (the collection "On the Wings of Songs", Lviv, 1893), "The Crimean Reminiscences" (the collection "Thoughts and Dreams", Lviv, 1899) and two poems "A Memory from Yevpatoria" (1904) and "A Wave" (1908) which do not belong to any collections. In these texts Lesya Ukrainka's recollections about the visit to the Crimea in 1890–1891, 1897–1898, and in 1907–1908 are reflected with the help of figurative means. A linguistic image of the Crimea is a segment of the individual-authorial map of the world of the writer that reflects her language-thinking, Ukrainian origin, and profound knowledge of folklore resources. It has been found out that the image consists of the descriptions of such cities as Yalta, Yevpatoria, and Bakhchysarai where the writer stayed or visited them. A special distinction is given to Bakhchysarai with its realia of the khan's palace and muslimness to which three poems were devoted. With the help of figurative means the lines of mountains and certain places, connected with the Crimean legends (Baidary, Chortovi skhody (Devil's stairs)), obtain their prominence. The nature and elements of the Black sea are thoroughly depicted – quiet in the bright weather and wild during the storm. Many contexts prove that the poetess perceived the sea as a living creature, relevant to her moods and feelings. It has been pointed out that Lesia's Crimea is associated with her dear ones – first of all with her brother Mykhailo and beloved Serhii, with the forgotten poet Nadson, with the Crimean Tatars (the appearance and clothes of a young female Tatar (who is called by a diminutive form of the ethnic name Tatar-tatarochka) is described in the brightest way).

Most of the appellatives of the peninsular (God's given land, a land of constant rays, a bright country, a country of light, a joyful country, a beautiful side (of the world) and others) have a positive connotation caused by the author's admiration of its gorgeous nature. But there have been found negative evaluative expressions that resulted from the understanding of the decay of the traditional Crimean Tatar material and spiritual culture, enslavement of the indigenous people (Неволя й досі править в сій країні! - Captivity still rules in this country!). That is why the author compared the captivated land with a boat, broken by a storm, and a steppe horse that dies in the sands of a desert.

Keywords: a linguistic image of the Crimea, a poetic text, a figurative means, an appellative, a proper name.